

1768

1. H.

2. Lenn

Je

1769

1. C.

2. Ca

3. H.

4. H.

5. H.

6. H.

7. H.

E. 12. num. 8.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

QVA

PRECVM

SVMMA ET NECESSITAS ET UTILITAS
EX RATIONE ADSTRVITVR

1769, 8.

SVB AVSPICIIS DIVINIS
RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO ATQVE POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO,

DOMINO

CAROLO,

10

DVCE WVRTEMBERGIAE ET TECCIAE rel. rel.

PRÆSIDE

CHRISTOPH. FRIDERICO SCHOTT,

S. THEOL. DOCT. ET PROFESS. EXTRAORD.

PHILOS. PRACT. ELOQV. AC POESEOS ORD. PVBL. CONTVBERNII ACAD.

RECTORE, SCHOLARVMQVE LATINARVM SVPERIORIS WVRTEMBER-

GIAE PÆDAGOGARCHA, SOCIETATIS LATINAE BADO-

DVRLAGENSIS MEMBRO HONORARIO

ORDINIS PHILOSOPHICI h. t. DECANO,

AD OBTINENDOS

SVMMS IN PHILOSOPHIA HONORES

a. d. 8obr. MDCCLXIX.

IN AVDITORIO PHILOSOPHORVM ÆSTIVO

PVBlice DEFENDENDA

DANIELE FRIDERICO HAVFFIO, *Bissinga-Teccensi,*
FRIDERICO PHILIPPO STÆNGELIO, *Welsheimensi,*
LVDOVICO EBERHARDO PVCHNERO, *Gochsheimensi,*
JO. GEORGIO DAVID. TRITSCHLERO, *Spielbergensi,*
MAGISTERII PHILOS. CANDIDATIS IN DV. STIPENDIO THEOL.

TVBINGÆ.

LITTERIS JO. AD. SIGMVNDI.

DISSERTATIO

P. R. C. V. M.
SYNIMA ET NECESSITAS

PER
DOMINUM

CAROLUS

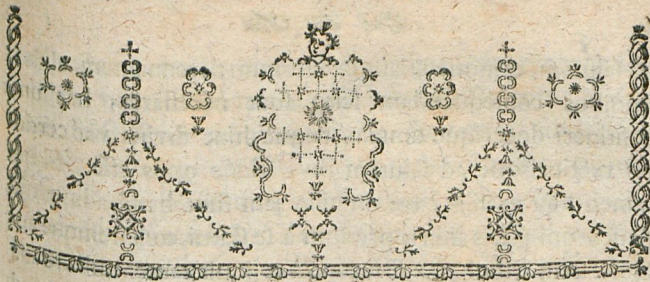
WYRTEMBERGII
CHRISTOPHERUS SCHOTT

IN ACADEMIA
MAGISTRI
D. M. D. C. C. C. C. C.

DAVIDE FRIDERICO HARTHO
FRIDERICO THEOPHILLO STREIBELIO
PABLO ERNESTO SCHNEIDERIO
IO. GEORGO DAVID THEOPHILLO

LITTERIS IO. AD. SIGLWINDI

Q. D. B. V.

 Quodsi eorum, qui poliori præ reliquis ingenio pollere, & supra vulgus sapere videri volunt, scripta, magno numero nostra ætate evulgata perlustramus, non possumus non animadvertere, permultos ex illis singulari quodam studio religionis virtutisque causam agere, acerrimosque ejus defensores & promotores haberi velle, qui ipsi tamen à gravissimis iisdemque clarissimis sacrarum literarum doctrinis penitus se abhorrere disertis verbis profitentur. Summis extollunt laudibus religionem, quam dicunt, naturalem, solius rationis ductu & examine investigandam atque adstruendam, & adserere haud dubitant, quæcunque

A 2

ad

ad salutem, eamque etiam in aeternum perennantem, ab hominibus consequendam scitu sunt necessaria, hac una contineri docerique omnia, neque hinc divina viae certioris rectoris ad salutem revelatione opus esse. Si qui tamen sunt ex illis, uti omnino jam sunt haud admodum pauci, qui sacris literis pretium à se statui, caelestemque auctoritatem tribui, praeseferunt, à reliquis tamen nulla re alia differunt, nisi quod, secus ac isti, Christianum nomen haud adspernentur, caetera illorum simillimi, cum nihil, nisi quod ipsi rationi sit pervium, atque hinc religionis quoque naturalis ambitu concludatur, divinis sacrae Scripturae paginis doceri, & in vulgi magis quam perspicaciorum gratiam sermone ad popularem sensum accommodato tradidi, summo opere contendant. Atque haec quidem uti maxima cum fiducia tum sibi tum aliis quibusque persuadeere student, ita larvam quoque hominum probissimorum, gloriamque Dei & virtutis studium ardentissime promovere cupientium, assumunt, quibus artibus maximo cum vere pietatis damno efficiunt, ut nonnunquam & magis sobrii, minus autem circumspecti, irretiri se, & vel à veritatis tramite se averti, vel fidei suae firmitatem labefactari patiantur. Et maximi omnino veritatis rei que Christianae interest, ut perniciosissimis his doctrinis, jam non, ut olim, tenebris se occultantibus, sed propalam & in plena luce

graf

grassantibus, obviam eatur, nebulæque, quas oculis suffundunt, veritatis splendore restituto dispellantur. Neque etiam sanctissimæ religionis causæ defuerunt cordatiores viri, & Theologi & Philosophi, clarissimeque demonstrarunt, præclarissimum istud, quod jure quidem, sed tamen & supra modum, extollitur, Theologiæ naturalis Systema, acutissimis gentilium Philosophis prorsus incognitum, non rationis acumini & perspicaciæ, sed revelationis luci, rationem collustranti, viamque pertingendi ad veritatem ipsi designanti, omnem suam debere præstantiam; quæ ipsa tamen tanta non sit, ut per eam, vel ipsa ratione rem penitus expendente judice, certa & prorsus expedita ad salutem æternam via pateat, cum homines tales nec sint, nec suis viribus religionis naturalis ductu se ipsos reddere possint, quales severa, quam hæc unice inculcat & sequitur, lex eos esse postulat: quo ipso simul frivola istorum hominum calumnia, sacris literis adpersa, non nisi religionis naturalis placita illis exponi, gravissime coerceretur & retunditur, quæ eo etiam est manifestior, quo clarius pleniusque divina oracula contrarium docent. Vti vero ipsa fundamenta Deisini passim à viris doctis & strenuè & funditus fuerunt eversa, ita vanissima Patronorum ipsius jactantia, qua doctrinarum suarum propagatione de genere humano vero religionis sensu imbuendo mirificè

se mereri gloriantur, haud minus strenuè explosa fuit &
 in ruborem data; quam spartam nuperrime demum pror-
 fus egregiè ornavit Cel. ROVSTAN, qui ingeniosè aequè
 ac solidè observavit, principibus religionis naturalis lauda-
 toribus de ipsius doctrinis scitisque adeò non convenire, ut
 fide Christiana, pro ipsorum voto in exilium acta, genus hu-
 manum nullam omnino habiturum esset religionem. Sed
 quorsumnam hæc? Nempe existimamus, his ipsis viris, de
 religione naturali tam magnifice statuentibus, eò etiam lar-
 vam detrahi, ipsosque turpissimæ simulationis convinci pos-
 se, quod nullam ejus partem negligentius, & tantum non
 cum contentu, tractent, quam qua precum ad Deum fun-
 dendarum summa & necessitas & utilitas inculcatur, quas
 in salutis nostræ cura non posse non summum habere mo-
 mentum, fugere potest neminem, cui religionis naturalis
 doctrinæ sunt perspectæ. Et dubio vix caret, eos ipsos,
 qui rationis suæ abusu vel se ipsos deceperunt, vel ab aliis
 decipi se passi sunt, ut immodicum religioni naturali pre-
 tium statuerent, aut hos errores plane vitatuos, aut mul-
 to facilius ab iis se expedituros fuisse, si pro eo, ac ipsius
 etiam præcepta id exigunt, in veritatis cognoscendæ &
 salutis suæ consequendæ studio, ad Deum se convertissent,
 ipsiusque opem & gratiam piis & sinceris precibus implo-
 rassent, cum & fidei in minimis demonstratæ præmia de-
 negare

negare non soleat. Quo magis igitur persuasum habemus
eis, quorum animus dubiis de fide in Christum subortis vel
vexatur, vel in devia abstrahitur, solas preces sacrae in-
star anchorae esse posse, cujus ope ab interitu ferventur;
eo magis etiam periculosissimo hoc, & seductionibus quam
maxime obnoxio, quod vivimus, seculo necessarium esse
duximus, data opera ostendi, quod ipsa ratio & natura-
lis, quam dicunt, religio, precandi officium gravissime
injungant, ipsiusque summam & necessitatem & utilita-
tem agnoscant. Quod dum facere instituimus, ut recte
abs nobis fiat, Deum optimum maximum supplices roga-
mus!

§. I.

Inanemne magis, aut magis difficilem, laborem suscipiamus,
probaturi, quod in propatulo est, non sine ratione dubi-
tari potest. Vtrumque enim aequali modo in hujus generis
argumento locum invenit. Quidni enim frustra oleum operam
que impendisse censeatur is, qui, quod nemo in dubium vo-
cat, argumentorum robore firmare instituit? Et quid magis
potest esse difficile, quam id, quod omnium sensui communi pa-
tet, atque ex ipsis rerum notionibus sinit, rationibus, qua
non

non desiderari videntur, velle adstruere? Et habet profecto primus argumenti, licet nobilissimi, tamen & tritissimi, adpectus, quod animum à penitiori ipsius investigatione avocare potius, quam ad eam invitare videatur. Sed quicquid horum sit, quo majus doctrinæ alicujus est momentum, eo minus inanis esse potest, qui ipsi accuratius scrutandæ impenditur labor, eoque etiam minus subterfugiendæ sunt difficultates, si quæ forte superandæ occurrant. Quodsi fuerint nonnulla, immo & haud pauca, quæ dudum omnibus fuerunt cognita, erunt tamen fortassis & aliqua, haud æque omnibus obvia, vel à quibusvis observata.

§. II.

Preces nobis quidem sunt intimum illud hominis cum Deo commercium, quo ipsius animus suo desiderio ad eum, tanquam omnis boni fontem, ita erigitur, ut cum sibi tum aliis bona expetat, mala deprecetur, gratumque acceptorum beneficiorum sensum declaret, sive id mentis tantum interno actu, sive externis etiam signis demonstrato, fiat. Ex quo conficitur, sine mentis actu & desiderio ad Deum directo preces non dari; quo nomine hinc digna non sit necesse est oratio ore prolata, nisi si animi quoque sensa respondeant.

§. III.

Consequitur porro, non nisi Deum solum esse adorandum, quippe qui solus nostras & cogitationes & necessitates, hasque

que nobis ipsis etiam melius, perspectas habet, omnique tempore adiri potest, & solus etiam malis omnibus mederi, bonaque, quæ desunt, quævis largiri, pro sua potentia & sapientia summa posse, & pro sua immensa bonitate velle, intelligitur.

§. IV.

Necessitatem precandi cum nostra summa divini in omnibus auxilii indigentia, tum Dei bonitas, & ad beneficiendum promittendo æque ac facultas summa clare demonstrant. Quid enim boni est, vel esse potest homini, quod non vel Deo in acceptis ferat, vel à larga ipsius manu aut provida dispensatione expectare debeat unice? Quæ vis, quæ facultas ipsi est, vel malis se expediendi, vel, quæ sibi desunt ad felicitatem, comparandi, si divino adjumento destitutus ponitur? Quid sunt res creatæ omnes, quid ipsi homines, nisi instrumenta & ministri Dei, quibus in adornandis suo consilio convenienter hominum satis ipsius providentia utitur? Nulla igitur homini, nisi levissimo, vel minimo temporis momento, esse posset animi tranquillitas, nisi ipsi in divina bonitate præsidium pateret. Vti hinc summa ipsius imbecillitas & indigentia necessitatem ipsi imponit, quæ ad salutem suam faciunt, extra se quærendi, ita reliquarum rerum in mundo omnium æqualis imbecillitas isti necessitati alteram adjungit, ut, quæ saluti sunt, à sola Dei bonitate expetat, demissaque supplicatione exoret.

B

§. V.

Quaquam vero sic planissimum est, necessarium omnino esse, ut homo omnia salutis suæ præsidia à Deo solo expectet, dubitari tamen forsitan potest, an ex eo ipsa etiam precandi necessitas rectè colligatur? Quid, inquis, hæc ad rem? Hominem, uti in omnibus, ita & in felicitatis suæ cura, à Deo dependere, & sine ipsius ope & benevolentia beatum esse non posse, posse vero ab ipsius bonitate optima quæque sperare, id, inquam, ex antecedentibus colligi posse intelligo; Deum autem velle, ut bonitas ipsius precibus antea expugnetur, quam virtutem suam demonstraret, id ex iis sequi non intelligo. Nonne potius ista, quæ summo jure dicitur, immensa bonitas omnem precandi actum occupabit, & non rogata etiam, quicquid ad salutem pertinet, indigentibus conferet liberaliter sine? Quod si officium naturale habendæ sunt preces, ex ipsarum natura ostendendum quoque est, eam esse Dei voluntatem, ut fundantur, præceptoque divino homines ad eas obstringantur. Et sunt omnino, qui ita arguantur, quorum nomina & scripta hic excitare nihil attinet, cum rei potius habenda sit ratio, quæ curate ut tractetur, omnem dabinus operam.

Ad hæc verò responderi potest, ea ipsa, quæ superius fuerunt dicta, plane sufficere ad convincendam rationem, velle Deum, ut beneficiis suis juvari vel ornari cupientes, ea sibi de-

center expetant, gratumque pro acceptis animum testentur, cum eadem satis intelligat, bonitatis non esse, ut beneficia iniuris obrudat, iisque naturali nexu obligationem ad gratum animum testandum induci; quæ luculenter certè probant, nec à divina bonitate, quamvis immensa, sperari posse beneficia, nisi desiderio nostro expetita, nec animum, nullum beneficiorum divinorum sensum prædentem, prebari Deo posse. Atque hæc quidem ex ipsa bonitatis notione, nullo ad reliquas in Deo perfectiones respectu habito, per se fluunt. Eadem autem multo etiam plenius, & ad captum quorumvis accommodatus probari possunt, si, quæ probanda sunt, cum iis quoque conferantur, quæ expediti juris naturalis sunt, & à nemine, qui religionem naturalem profitetur, in dubium vocari possunt.

§. VII.

Qui Deum rerum omnium auctorem & conservatorem optimum maximum dari concedunt, quod nemo sanus unquam negare in animum induxit, eidem etiam consentiant necesse est, esse hanc Dei voluntatem, legemque subditis ipsius pro imperio ab ipso latam, ut ipsum colant, maiestatemque ipsius reverentia & honore prosequantur. Cultus autem Dei rectè in iis ponitur actibus, quibus perfectiones divinæ causam dedere. Quis verò est, qui non videat, ad eos vel maxime etiam pertinere preces, quas ut ad Deum fundamus, divinæ perfectiones non possunt non nos movere? Eadem igitur

rur lex, quæ Deum colendi sanctissimam necessitatem nobis
 imponit, eadem quoque ad precandum nos obstringit gravissi-
 me. Et qui, quæso, fieri posset, ut à reliquis erga Deum of-
 ficiis, omnium confessione naturali lege injunctis, hoc, quo ad
 preces fundendas obstringi nos dicimus, sejungeretur, cum id
 ipsum illorum officiorum effectus sit & vividissima expressio?
 Qua enim re magis, quam precando, Deumque adorando, de-
 clarare possumus, ipsoque actu demonstrare, nos absolutissime
 à Deo dependentiæ & subjectionis nostræ nobis conscios maje-
 statem & imperium ipsius pro eo, ac par est, suspicere, ipsum
 ut summe bonum impensissimo amore complecti, ipsius justitiam
 & sanctitatem ingenuo timore revereri, omnem nostram spem
 & fiduciam in ipsius bonitate, sapientia, potentia, collocare,
 atque in ipsius providentia, nostris consiliis multo rectius felici-
 tatem nostram procurante, acquiescere? His, inquam, omni-
 bus vita quasi sua per preces accedit, *) & eas maximè, qui-
 bus moralis nostræ perfectionis præsidia à Deo efflagitamus,
 deque ipsius ope, cum nobis tum aliis lata, grati animi signifi-
 catione exultantes lætamur.

*) Non possum, quin hic adjiciam verba prorsus egregia Abba-
 tis NV GVE, quibus eandem observationem exprimit in præ-
 stantissimo libro, ἀνοήτως ab ipso edito, cui titulus: *Institu-
 tion d'un Prince*; in quo Tom. III. Cap. IX. Art. 13. p. n.
 311. hæc legimus: *La priere met en mouvement & en exercice
 toutes les vertus interieures. Elle les anime, elle les fait croître,
 elle*

elle les applique à leur objet, & sans elles les plus grandes & les plus divines demeureroient comme mortes & sans vie. C'est elle qui attache la foi à ce, qu'elle doit croire; l'esperance à ce, qu'elle doit attendre; la charité à ce, qu'elle doit desirer. Sans elle les louanges divines, l'action de graces, l'adoration, la religion, seroient comme eteintes. C'est par elle, que l'ame s'humilie devant Dieu, qu'elle lui offre le sacrifice d'un esprit abbaté & d'un coeur brisé, qu'elle l'invoque, qu'elle lui expose ses besoins, qu'elle confesse son indignité, sa dependance, sa foiblesse. En un mot, c'est supprimer tout, que de supprimer la priere: c'est affoiblir tout, que de l'affoiblir: c'est tarir la source de tous les biens, que de negliger l'unique moyen de les obtenir.

§. VIII.

Quamvis verò ex his fatiis constare putemus, velle Deum omnino, ut preces ad ipsum fundamus, easque sic citra omnem dubitationem ad officia hominis naturalia, ipsi rationi planissime perspecta, esse referendas, impetrare tamen abs nobis non possumus, quin unam adhuc alteramve addamus observationem, veritatem hanc majori etiam luce collustraturam. Ii certè, qui negare haud verentur, hanc esse Dei voluntatem, non cogitant, quantum naturæ suæ præstantiæ & dignitati derogent, quam sic judicantes eodem loco, quo animantium brutorum naturam, apud Deum haberi, apertissime significant. Itane ergo Deus humani generis salutem non alio modo prospicere censendus est, quam quo vel rerum sensu carentium curam habet, quibus

quibus ut lætè succrescant, gratosque edant fructus, non ab iis rogatus solis calorem imbresque tempestivos largitur, vel quo rebus sensu præditis providet, quas, ut lucis usura fruatur, procurato pabulo ultro nutrit alitque? Nonne hic quaeri potest cum CICERONE *), *mente consilioque divino omnia ad salutem omnium conservationemque admirabiliter administrari dicente: cujusnam causa tantarum rerum molitio facta sit? Audiamus verò & quid respondeat: arborumne pergit, & herbarum? que quamquam sine sensu sunt, tamen à natura suscipiuntur; at id quidem absurdum est. An bestiarum? nihilo probabilius, Deos mutarum & nihil intelligentium causa tantum laborasse. Quorum igitur causa qui dixerit effectum esse mundum? Eorum scilicet animantium, que ratione utuntur. Dicere igitur, Deum hominibus non alio, quam quo reliquis rebus creatis, modo prospicere, tantundem est, ac si diceretur, ipsum nulla de causa mundum condidisse, conditoque munificentissime providere. Neque etiam intelligeretur, cur Deus præstantissimo rationis dono exornasset hominem, atque à reliquo animantium grege distinxisset, nisi esse voluisset, qui beneficiorum suorum sensum haberet, eoque ad ea appetenda, benefactoremque suum amandum & colendum, moveretur. Absit igitur longissime, ut non tantum in nos, nobilissimam naturæ nostræ prærogativam contemnentes, sed & vel maxime, quod summum nefas foret, in ipsam Dei sapientiam injurii simus, quod fieri necesse est, si in mundi hujus administratione, munerumque divinorum dispensatione, doni, quod largita est, præstantissimi nullam ab ipsa rationem haberi stanimus.*

*) *de Nat. Deor. L. II. c. LIII.*

§. IX.

Tantum autem abest, ut nulla illius ab ipsa habeatur ratio, ut potius, sapientissimo Dei rerum omnium effectoris & gubernatoris consilio, in universo mundo omnia eò collincent, ab hominum reliquarum rerum creatarum omnium fors & fata, ab hominum ad Deum habitu dependentia, tum naturales animi humani inclinationes nifusque luculenter doceant. Hospitem enim ex rerum in orbe gestarum monumentis earumque lectione animum retulisse, eaque, quæ observatu longe dignissima erant, supine neglexisse, oportet eum, qui non animadvertit, vel ipsas integrarum provinciarum terras pro eo, ac beneficiorum divinarum vel observantes, vel obliviscentes & incuriosi, fuerunt incolæ, benedictionis divinæ magis minusve participes, vel floruisse vel deperuisse; quod, licet non in universum obtineat, eum præsens vitæ status virtutis humanæ explorationi magis quam remunerationi, destinatus esse intelligatur, tamen haud infrequenter accidisse, ejusque rei exempla in iis maxime gentibus, quibus divino beneficio purior religionis lux assulfit, luculenta admodum profare, negari haudquaquam potest. Quid porro aliud docent nifus illi animo humano congeniti, quibus ad illud, quod summum consequi licet, bonum appetendum constanti desiderio fertur, quam Deum, à quo sunt inditi, rationis in dirigendis appetitibus, atque ad sui tanquam summi boni desiderationem flectendis, usum quam maxime respicere, huncque scopum omnino posuisse, ut perspecta rerum omnium inapitate ad se unum tenderent. Et similis

suo

fuo modo est mundi corporei atque intelligentis ratio. Quemadmodum enim corpora sua gravitate ad centrum tendunt, & eò fortiori etiam vi attrahuntur, quò propius ab eo absunt: ita & mentibus creatis inest nifus ad conjunctionem cum mente summa, à qua productæ sunt, tendens, eò debilior, quò longius desideriis suis alio directis ab ea recesserunt, & fortior contra ac intensior, quò propiores ipsi sua cupiditate fiunt. Sed verendum nobis est, ne hujus generis cogitationibus indulgentes, & sua natura nimis à se diversa invicem contententes, vel à veritatis tramite, vel certe ab argumenti, quod persequimur, & instituti ratione, quod hujuscemodi fulcris non indiget, aberremus.

§. X.

Perfuademus autem nobis per ea, quæ superius jam dicta sunt abunde satisfactum esse eorum postulationi, qui veritatis illius, velle Deum, ut oremus, & pro imperio etiam injungere precum necessitatem, firmiorem magisque directam adsertionem requirunt. Atque sic quidem, evicta naturali ad fundendas preces obligatione, corruunt quoque reliquæ exceptiones, precum non tam necessitati, quam potius cum sana ratione conformitati oppositæ, quarum vanitatem ultro quisque nullo negotio percipere valet; cujus generis sunt: à ratione esse alienum, ut quis petitione sua necessitates, quibus premitur, aut salutis adminicula, quibus destituitur, exponat Deo, cui omnia distinctissimè sint cognita; vel ut gratiarum actione honorem ipsi habeat,

beat, cujus tamen gloriæ nihil à quoquam, & omnium minime abs nobis, & nostra indignitate, possit addi. Quis enim est, qui non videat, isto fine nec fundi preces ab hominibus, nec à Deo exigi, ut ipse demum edoceatur, quid desideremus, sed hoc potius utrumque fieri, ut homines divinam opem anhelantes & implorantes suam in Deum fidem demonstrent, quod fieri non potest, nisi simul suam quoque miseriam & necessitates suas exponant? Eadem ratione facile intelligitur, licet nostris laudibus, & honore Deo abs nobis habito, gloriæ ipsius nihil accedere possit, tamen & homines, id sui officii vel maxime esse, non posse non sentire, nec Deum hæc quamvis exilia venerationis erga se documenta, pro suo in res à se creatas amore, spernere aut respuere. Verum est, divinæ gloriæ celebratione eam non augeri, sed haud minus verum quoque est, eam his actibus luculentius manifestari, iisque cum divinæ laudis præcones ipsos, tum alios etiam homines, ad eam admirandam & celebrandam fortius excitari, quod cum fine Dei primario optime & ex assè consentit, qui mundum hunc gloriæ suæ non augendæ sed manifestandæ gratia condidit. Neque id minus cum altero ipsius in condendo mundo fine conspirat, quo rerum à se creandarum felicitatem pro scopo habuisse dicitur, quippe quæ in intelligentibus gloriæ divinæ contemplatione & venerabunda prædicatione ad summum suum fastigium evehitur. Patet igitur gloriæ divinæ immensitatem, augmentum omne excludentem, non obflare, quo minus debitus ipsi ab hominibus honos habeatur, quæ

C

quæ alias & ob stare deberet, quo minus in universum Deus coleretur, cum nullo hominum cultu quicquam ei perfectionis accedat. Quicquid Deus hoc nomine ab hominibus præstari sibi vult, id non sui, sed ipsorum causa, qui alia ratione beati esse, & ad veram felicitatem per venire, non possunt, vult & exigit.

§. XI.

Majori cum specie aliud telum adversus preces vibratur, quo illarum efficientia petitur, quæ in universum negatur. Dici nimirum solet, mundum hunc à Deo ita administrari regique, ut secundum leges ab ipso inde à condito mundo stabilitas naturali eventuum decursu omnia fiant, ordinemque hunc, quo effectus ex suis causis consequi intelligantur, tam esse stabilem & constantem, ut alia rerum consecutio, effectus proditura ex suis causis non derivandos, prodigio similis & miraculo omnino esset futura. Ordinem autem istum non tantum in corporibus observari, quæ legibus physico-mechanicis regantur, sed &, eadem experientia teste, in mundo intelligente obtinere, cui & suæ sint leges, aliæ illæ quidem, sed haud minus & constantes & universales, quarum cognitione, & ad ea, quæ contingunt in mente humana, applicatione, causarum & effectuum connexio intelligatur, omnem humanam intelligentiam superatura, si quid secus contingat, ac istæ leges, quas ethico-morales appellare solent, postulant. Haud igitur minus miraculi loco habendum fore, si quis rerum omnium rudis citra institutionem subito & in instanti doctus fieret.

fieret, ac si aqua, nulla præparatione adhibita, nullisque aliis rebus additis, subito & in instanti in vinum generosum converteretur. Deum autem ordinem naturæ à se ipso stabilitum haud temere turbare, miraculorumque parcissimum esse, cum illa ipsa experientia omnium communi comprobari, tum ex sapientia divina ordinis observantissima intelligi. Atque inde jam colligitur, preces non posse non omni effectu destitui, cum dubium haud sit, rerum eventus, sive fundantur, sive non fundantur, eosdem futuros esse, & tales, quales ordo à Deo per leges ab initio mundi, quin ab æterno, latas definitus, eos requirat; summæ verò temeritatis signum fore, si quis horum omnium conscius nihilo secius precaretur, sibi persuadens, effecturum se sic esse, ut Deus, miraculo interposito, petitioni suæ annuat & satisfaciat.

§. XII.

Vti hæc difficultas non potest non attentioris ejusque rerum in hoc mundo observatoris animum subire, atque hinc dudum dubitandi materiam præbere debuit; ita dudum etiam ad eam solide resolvendam animum applicuerunt viri docti, nodumque felicissime, & ita quidem, ut nemini jam molestiam creare possit, expediverunt. Res omnis eò redit. Dari potest, imò & suo modo debet, ista omnia, ut dicitur, se habere, stabilem & constantem in omnibus servari ordinem, quæque in hoc mundo pro naturali rerum cursu eveniunt, sui causas in his, quæ antecedunt, positas agnoscere, legibusque universa-

libus convenienter contingere, quod nisi ita esset, quidlibet ex quolibet oriri posse videretur. At haud æque dari potest, quod inde colligitur, ob eam rem preces frustra fundi, & vel sine his eosdem rerum eventus locum habituros fuisse. Fraus hic incautis obrepere potest, ut eo, quod preces in tempore & diu post istum dudum constitutum ordinem fundantur, induci se patiantur, ut credant, nihil ipsis cum hoc esse negotii, nec earum vim, virtutemque retro in æternitatem pertingere, ut aliqua earum jam ante jacta mundi fundamenta à Deo ratio habita fuisse existimari queat. Sed graviter omnino falleretur, hæc talia sibi persuadens. Quis enim non videt, hoc ipso sapientiæ divinæ mundi fata adornanti atrocem profus injuriam inferri, quæ sic coeco impetu & sine consilio egisse statueretur, si, licet intelligentium maxime causa mundum conditura, in designandis dispensandisque eorum fati, ad vitam, quam acturi esse ab ipsa prævidebantur, plane non respexisse putaretur? Fatebere autem, procul dubio, Deum, in suo de mundi eventibus ordinandis sibi que invicem attemperandis consilio, moralis hominum quorumvis status, qui ipsius scientiæ ab æterno distinctissime patebat, rationem habuisse, eique factorum seriem accommodasse; quidni igitur fateare etiam, eundem eodem etiam modo ad preces respexisse, divino intellectui, antequam fierent, haud minus præsentem, quam cum fierent? Quæ cum salvis ipsius Dei summis perfectionibus aliter se habere non possint, manifestum quoque est, ordinem in mundo stabilitum precum efficientiam non excludere, eventusque juxta

ta hunc ordinem contingentes recte earundem effectus haberi, atque ad eas tanquam ad sui causam aliquam referri posse. Plenius hoc argumentum à viris doctis tractatum est passim, è quibus nominasse sufficiet duos ex nostratibus, celeberrimos viros, BILFINGERVM *) & CANZIVM **). Suo tamen peculiari jure commemorandus hic quoque est *Illustris* Jo. DAV. MICHAELIS, qui, licet breviter illud attingat, tamen & ea, quæ ulterius excipi possent, assert & diluit, quæ ipsius quàm nostris verbis dare malumus. ***)

*) In *Dilucidationibus Philosoph.* §. 160. 161. 480. & in *Commentatione de Orig. & Permiss. mali* §. 75. & seqq. & §. 463. & seqq.

**) In *Disciplinis moralibus omnibus* §. 674. & seqq.

***) In *Compendio Theol. dogmat. Cap. XIII.* §. 147. pag. 331. ubi ita pergit: *At, inquis, poterantne mortalium preces per-movere Deum, ut in creando mundo aliud condiderit, quam conditurus erat? Mundum creare statuerat optimum: id ergo, quod petimus, aut optimum erat, aut non optimum. Si optimum, non nostris precibus impetratum est, Deus enim sua id sponte facturus erat: sin sequis, sapientissimus Deus non obtemperaverit petentibus.*

Hæc qui sacris literis objiciunt, non vident, idem optimum & deterius esse posse, alia animorum humanorum ratione ad Deum sumta. Deterius forte fuerit, beneficium tibi non petenti, tanquam per imprudentiam cæcæ fortunæ, contingere: at idem eò tibi aliisque magnæ utilitati, Deoque honori cedit, si post preces tribuatur.

§. XIII.

Quaquam autem hæc omnino sufficiunt, ad omnem teli istius aciem retundendam, animumque confirmandum: sunt tamen & alia quædam, quæ hoc sine moneri recte & urgeri possunt. Eò autem vel maxime pertinet, quod ista observatio, quæ Deum omnia naturæ ordini à se constituto permittere, neque, nisi miracula patrando, ipsum sua actione intervenire docet, ex iis potissimum, quæ in mundo corporeo contingunt, sit derivata, atque ad intelligentem, cum & huiusmodi leges esse deprehendantur, æquali modo applicata. Vtriusque autem haudquaquam eandem esse rationem, ex diverso utriusque ad Deum respectu per se intelligitur. Rebus creatis nulla intelligentia productis haud aliud cum Deo intercedere potest commercium, quam ut potentæ ipsius in se actionem recipiant, haud vicissim in ipsum agere valentes; quare & procuratis à divina potentia & providentia iis, quæ ad mundum corporeum pertinent, præter conservationis curam qua, ut perennent, efficitur, harum rerum causa nihil novi negotii requiri, aut alia Dei actio provocari, intelligitur. Alia est intelligentium ratio, quæ & ipsæ virtute à Deo communicata in Deum suo modo agunt &, ut agant, productæ sunt. Multò igitur arctius inter Deum & homines commercium intercedere necesse est, quod ejus omnino generis evidetur, ut mutuam Dei in ipsos, & ipsorum in Deum actionem, nullo rerum externarum interventu perficiendam, inferat & requirat. Et minus profecto sobrie philosophari videntur,

tur, qui auctoris mundi, Dei, actionem, præter eam, qua conditus sustinetur, omnem à mundo excludunt, ipsumque otiosum quasi orbis à se creati spectatorem fingunt. Tanta certe non est, nostra mundi intelligentis cognitio, ut ad opinionem hanc fulciendam sat firmæ rationes, ab ipsa ejus indole, quæ in contrariam potius tendit partem, petitiæ in promptu sint, & tanta etiam est, quam inter hunc & corporeum mundum observare licet, disparitas, ut parum philosophice ab uno ad alterum concludatur. Equidem libens largior, profunditates hic deprehendi, in quas rationis examini penetrare non liceat, sed id ipsum etiam sobriè philosophantes movere debet, ut à ferenda temere sententiâ abstineant, atque ad τὸ ἐπιπέδον confugiunt, hac de re sibi non liquere fateantur.

§. XIV.

Sed cavendum nobis est, ne ab altera tractationis nostræ parte attingenda, qua de precum quoque utilitate summa aliqua nos esse commentaturos diximus, paginarum angustia excludamur. Et tam latè patet hic locus, ut copiosissimam deferendi materiam præbeat, prolixiori, quam cui vacare nobis licet, recensionem occasionem daturam; quare & necesse est, ut de ea potius in summam redigenda, quam, ut deceret, perfequenda, solliciti simus. Ad duo capita revocat precum utilitatem III. BILFINGERVS *), quorum altero, quæ apud Deum, altero, quæ apud hominem ipsum, earum ope præstentur,

com-

comprehendi dicit. Et Dei quidem respectu id precum ope præstari observat, ut impulsivè ipsum ad largienda bona permoveant; hominis verò ratione habita, hunc earum esse fructum asserit, ut mediorem instar sint homini, effective in ipso dispositiones animæ piæ producentium. Et istius quidem capitis utilitatem, licet & ipsa ad uberiores sui investigationem invitet, prætermittimus, cum iis ipsis, quæ hæctenus de precum necessitate disputavimus, hæc earum utilitas, uti adserta, ita etiam aliquo modo fuit explicata. Subsistemus itaque in altero isto utilitatis genere, quo pietatis studio, & cum eo conjunctæ hominis felicitati, inservire preces dicuntur.

*) *In Dilucidat. Philos. §. 161. ubi hæc leguntur: Hoc loco illud breviter adjungimus, quod ex utroque hoc nexu (quoad media & motiva) intelligitur, v. g. precum utilitas duplex, una, quatenus ille in ipso homine effective producant dispositiones animæ piæ; altera, quatenus impulsivè Deum ad largienda bona permovent. Certum est, ex illo animæ actu, quo se in conspectum Dei collocat, & resignat voluntatem suam in divinam, & agnoscit, bona omnia venire à Deo, & ad fines ordinari divino congruos bonori; certum est, inquam, ex ejusmodi actu procedere etiam alios in ipsa anima, quibus à malo reclinatur, & in bonum inclinatur voluntas. Quis, proposita tentatione vel occasione peccati, memor est, se Deum precibus rogasse suis, ut à peccato præservetur, divina adjuvante gratia, ille hoc ipso argumentum agnoscit, quare suo ipsius factò non debeat accedere præcipitio, vel omnino ruere in præceptis. Sic*

Sic antecedentium precum memoria est antidoton peccati, ob ne-
 xiam illum, qui est 1. in representationibus anima, quatenus po-
 sita occasione, redit in memoriam antegressa oratio ad Deum; &
 2. in appetitibus; quatenus hæc disharmonia precum & facti ef-
 ficaciter dissuadere potest, & in bonæ mentis homine etiam dis-
 suadet actu factum precibus adversum. Secundo autem loco,
 quoniam Deus etiam consequentia fata ordinat ex factis antece-
 dentibus; tanquam motivis; sic, ut illa respondeant sibi mutuo: in-
 de certum est, quo plura in antecedentibus facta sint, quibus
 per divinam sapientiam, respondere præmia & retributio gra-
 tiosa possit; quo plura sint facta, quibus per divinam sapien-
 tiam respondere pænæ aut retributio odiosa debeat; eo plura es-
 se in divino etiam iudicio motiva utriusque retributionis: Quo
 plura desint ejusmodi facta, eo plura deesse motiva retributionis.

§. XV.

Quantum autem valeant preces frequentiores fervidiores-
 que ad mentem penitenti sinceræ pietatis sensu imbuendam,
 habitumque animi sanctioris puriorisque producendum, ex
 utriusque inter se collatione & consideratione attentiori facile
 intelligitur. Neque verò hic tantum, aut potissimum, ad id
 respicimus, quod per preces animus singularem Dei gratiam
 & benevolentiam sibi conciliet, viresque inde divinitus con-
 cessas acquirat, quibus instructus veræ pietati aptus evadat,
 atque ejus studio totum se dedat, quod utique longe est ma-
 ximum, ipsumque rei fundamentum haberi omnino debet;
 sed digitum potius intendimus ad naturales istorum actuum,
 qui-

D

qui-

quibus cum Deo colloquimur, consecutiones, & in animos
 precantium effectus, qui non possunt non esse ejusmodi,
 ut ipse animi habitus internus pietatis & devotionis sen-
 su profundiore imbuatur. Ipsa, ut ita dicam, anima pre-
 cum collocanda est in sensu humilitatis nostræ & spei divina
 bonitate quamvis præter meritum fretæ, qui quò frequentius
 repetitis precibus in animo suscitatur, eò firmiorem ejus ha-
 bitum gignit, convenientemque animi affectionem producit.
 Etenim, quoties precamur, fieri non potest, quin statam ani-
 mi nostri attentius & sollicitius scrutemur, nostræque indi-
 gentiæ, infirmitatis, vitiositatis, indignitatis memoriam no-
 biscum recolamus, quorum illa, quantum nos ad opem à
 divina bonitate & misericordia implorandam movere possunt,
 tantum hæc ob divinam sanctitatem & justitiam ab aditu ad
 verendam Numinis majestatem absterre debent, nisi spes
 subnasceretur, fore, ut justitiæ severitatem temperet Deus,
 paternaque in nos utatur indulgentia, quam tamen spem ut
 cum animi quadam fiducia concipiat homo, solo rationis lu-
 mine instructus, fundamento satis idoneo firmoque destituitur,
 licet ea se persuasionem aliquantum erigat & confirmet, futu-
 rum esse, ut dolor, perversitatis suæ conscientia in animo ipsas
 suscitatus, Deo non displiceat, misericordiamque divinam sibi
 conciliet. Quæ quanquam nos docent, sublimiori præfatio
 opus nobis esse, si plena cum fiducia precari velimus, quo de
 & postmodum aliqua adhuc erunt dicenda, tamen & simul
 docent, omni precum exercitio sua natura id inesse, ut men-
 tem

tem ipsam ad pietatem formet, devotionisque fervorem in animo incendat & promoveat. Frequentiori enim earum rerum meditatione, quæ precum argumentum & summam conficiunt, fieri necesse est, ut eæ ipsæ animo tam familiares reddantur, ut constans animi affectio in eas tendens oriatur, ipsiquæ ejus nisus & propensiones eò dirigantur. Nasci inde oportet peccati odium & fugam, rerum hujus mundi contentum, virtutis studium intensius, amorem Dei, benefactoris tanti & tam liberalis, impensissimum, divinæ Majestatis reverentiam profundissimam, divinæ omnipræsentis & omniscientis recordationem perpetuam, & quæ complura sunt alia cum veræ pietatis sensu & studio conjuncta.

§. XVI

Quanta verò sit hæc precum utilitas, in mente sincero pietatis sensu imbuenda se manifestans, tum demum plenius intelligitur, si simul expenditur, quanta voluptate sensus iste animum perfundat, cujus quippe beneficio omnis veræ felicitatis fons & scaturigo citra canales directe in eum derivatur. Quodsi quæ rerum natura conspectui nostro exhibet, divinæ bonitatis, sapientis, potentis documenta contemplamur, sentimus omnino suaviter affici animum nostrum, dulcique voluptatis, quæ sola mentibus immortalibus digna est, sensu perfundi. Attamen hoc casu non nisi cum effectibus res nobis est. Quantam igitur esse oportet eam voluptatem, quæ ex intimo cum ipsa causa commercio percipitur, quo non umbras &

& signa absolutissimarum istarum in Deo perfectionum contem-
plari, sed re ipsa perfrui nobis licet. In hoc boni omnis fonte
uno & solo invenimus id, quod & *κατ' ἑξοχὴν* & *κατὰ ὑπεροχὴν*
amabile pulchrumque est, cujusque fruitione desideria nostra
in infinitum tendentia satiari plene queant. Verum quidem
est, consummatam summæ hujus felicitatis fruitionem futu-
ræ demum vitæ reservari, cum in hac vel invitis nobis curæ
& cupiditates oboriantur, animum à beatissimo isto commercio
avertentes. Tùm demum propior nobis ad Deum aditus pa-
tebit, & immensa ipsius gloria & majestas clarius manifesta-
bitur, remotis iis, quæ jam animi impetum remorantur, fe-
licitatisque perceptionem imminuunt. Disparebunt hæc nubes
oculorum mentis aciem obtundentes, Numinisque præsentiam
experiemur modo, nulla cogitatione, nedum verbis, designan-
do. Quamvis autem hæc ita se habeant, maximi tamen
facienda est etiam illa felicitas, licet imperfectior, qua frui
licet mentibus, suis & desideriis & animi habitu in hac etiam
vita commercium cum Deo habentibus; & eò magis quidem
est necessarium, ut de ea nobis comparanda solliciti simus,
quò certius est, eam consummatissimæ istius felicitatis & ar-
ham esse, & ad ejus fruitionem aptum reddere animum &
præparare.

§. XVII.

Sunt præterea & alia voluptatis genera, quæ ex precum
jugi exercitio, & quæ ex eo sicut, pia animi affectione pro-
manant.

manant. Is certe perfrui gaudio & lætitia dicendus est, cujus animum pax & tranquillitas exhilarant, cuique est perpetua mentis serenitas; & quis, quæso, præstantissimis his bonis magis fruetur eo, qui omni suo affectu & animi propensione in Deum fertur? Mens sic affecta omnibus mundi hujus tumultibus superior evadit, & in omni calamitatum turbine in Deo placide requiescit. Eadem contra ex iis, quæ grata & jucunda sunt, multo majorem voluptatem capit, quam cujus capax est animus incompositus, & affectuum inordinatorum procellis agitatus. Degustat bona cum sensu ejus bonitatis, à qua promanant, malisque non perturbatur, certa, suas res optimo moderatori curæ, sibi que sub præsidio potentissimi, sapientissimi, siveque amantissimi Numinis male esse non posse.

§. XVIII.

Vti verò hoc hominum cum Deo per preces commercium, quique eò procreatur animi ad pietatem compositi habitus, precantium utilitatem mirifice promovet; ita & universi humani generis utilitati & saluti plurimum inservit. Vt enim taceamus, eò faventiorum Deum universæ hominum civitati reddi, quò plures sunt, qui ad sanctissimos fines ipsius, hominum animos ad beatissimam sui communionem alliciendi, se conformant, ipsiusque misericordiam pro aliis quoque deprecantur; quod posterius quoque precantium animo mirificam voluptatem creare debet, qui hoc uno suæ cum omnibus homini-

minibus necessitudini, suoque omnes amandi officio, satisfacere possunt: habent præterea & alii homines, quo ad concipiendum animo vitæ rectius & felicitatis, quam anhelant omnes, studio convenientius instituendæ propositum, fortissime excitentur, si ante oculos ipsis sint hominum veræ pietatis devotorum exempla, quorum vita æquabilis, nullaque affectuum turbulentorum intemperie concussa, docet, ipsos interna pace suavissima perfrui, solosque verâ felicitate esse potitos.

§. XIX.

Atque hæc quidem commoda in universam hominum societatem promanantia majora etiam evadunt, si actu quoque externo divinum Numen invocantes officio, haud minus à natura nobis injuncto, defungimur. Vti enim ipsis precantibus singularis inde quoque utilitas accedit, cum facultatibus corporis in subsidium vocatis, & cum mentis actibus conjunctis, ipsa interior animi ad Deum elevatio excitetur, foveatur, alatur: ita hæc in oculos incurrens nostræ in Deum pietatis demonstratio maximam quoque vim virtutemque exercit, in aliorum animis commovendis, & ad sanctissimum pariter cum Deo commercium per preces ineundum excitandis, qui, pro naturæ humanæ indole, rebus in sensus externos agentibus, voce, vultu, gestu, omnium vehementissime affecti commoverique solent. Et multò etiam fortior fit in animos impulsus, si plurium sociata, in colendo per preces Deo, conjungitur opera, fervorque omnium communis, & in unum quasi

quasi coactus, spectaculum præbet ex omni parte venerabile, cui ut summa omnino vis sit in alliciendis aliorum animis, atque ad pietatis consortium pertrahendis, sin aliter non ab omni ejus sensu vacui fuerint, oppido necesse est.

§. XX.

Quamvis verò hæc omnia precum & necessitatem & utilitatem summam, ipsi quoque rationi perspectam, abunde demonstrent, & quemvis de suo officio gravissime fortissimeque commoneant: fatendum tamen etiam est, rationis solius ductu & præsidio saluberrimum ejusmodi precandi habitum perfici, atque hinc etiam ista, quæ commemoravimus, commoda, sperari, non posse. Tanta enim deprehenditur esse mentis nostræ corruptio, ut quantumvis ea, motibus tam sanctis obsecundatura, ad eos confirmandos omni virium contentione enitatur, continuo tamen sibi inexpugnabili torpore retrahi se, & impediri sentiat. Atque huic quidem impedimento removendo vires, quæ à natura homini insunt, pares nequaquam sunt, cui hinc sublimiori adjumento opus est, non nisi à divini Numinis gratia repetendo. At, inquis, earundem precum ope impetrare hæc licet homini, qui quò intensius divinam opem efflagitabit, eò largiorem virium mensuram divinitus in se collatam consequetur. Non habes nos dissentientes; sed dic, quæso, etiam, quo fundamento ab ipsa ratione supeditato niti queat homo, ut adeò optabilem de Deo, ipsiusque benevolentia, spem concipiat? Vnde novit, sibi tot tantisque pecca-

peccatis polluto, quibus iram Dei in se provocavit, omnique ejus gratia & misericordia indignum se reddidit, aditum ad Dei thronum patere? Quidni potius extorrem se civitate divina, omnibusque ejus privilegiis & prærogativis privatum, judicet, cui tantum abest, ut beneficia sint expectanda, ut potius gravissima supplicia sint extimescenda? Quis viam ipsi demonstrat, cum Deo in gratiam redeundi, efficiendique, quò minus justitia & sanctitas divina ipsius bonitati intercedant, si in hac perfugium sibi quæserit? Et hoc quidem maximi momenti defectu, quem supra jam notavimus, laborat religio naturalis solius rationis præsidio instructa, cui mederi nullo modo potest. Novit ratio, Deum esse orandum, ut quæ desunt nobis imperat, sed quomodo orandus sit, ut exoretur, profundè nescit. Eadem tamen præclare intelligit, precibus summum sui firmitermentum, fiduciam, deesse, si de isto non constiterit. Dum igitur defectum hunc, quem ipsa supplere non potest, sentit, damnique, quod inde oritur, magnitudinem experitur, non potest non ipsa homini auctor suæque esse, ut de medio salutis aliunde sibi comparando dispiciat, quò manu quasi ipsum ad quærendam & amplectendam divinæ revelationis doctrinam deducit. Felicem eum, qui sic sibi consuli patitur, & eam felicitatem omnino adipiscentur il, qui religionis naturalis præcepto, de precibus ad Deum fundendis, præveniente Dei gratia, & ipsa à Christo parta, adjuti, obtemperantes debitam in obeundo officio demonstrant & probant fidelitatem!

T A N T U M.

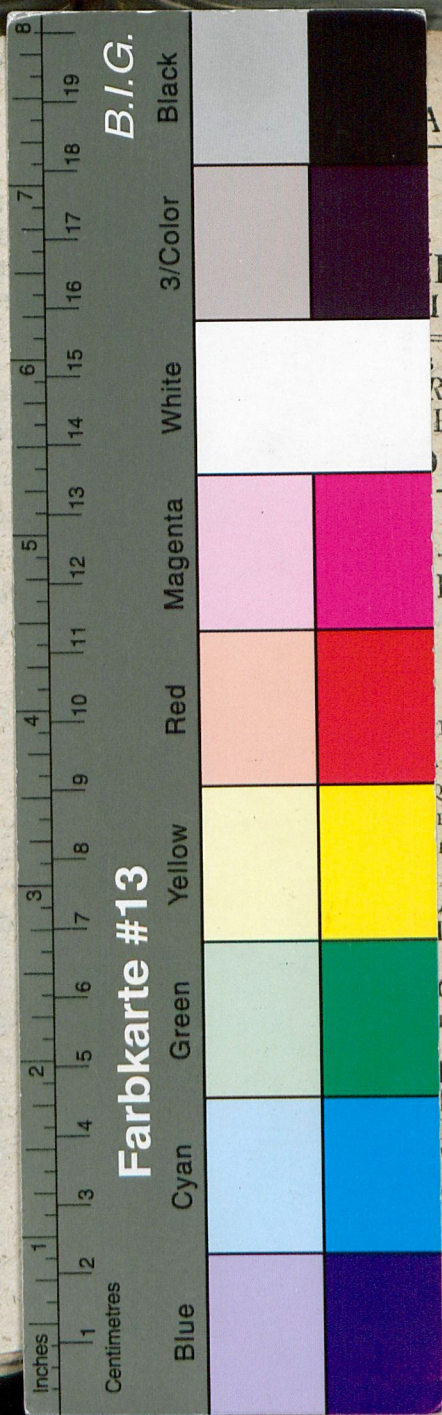
VD18

ULB Halle
007 455 496

3

B.I.G.

Farbkarte #13

E. 12. num. 8.

ATIO PHILOSOPHICA

QVA
E C V M

NECESSITAS ET VTILITAS
IONE ADSTRVITVR

1769, 8.

AVSPICIIIS DIVINIS
RSITATIS MAGNIFICENTISSIMO
POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO,
O M I N O

10

R O L O,
BERGIAE ET TECCIAE rel. rel.
R Æ S I D E
FRIDERICO SCHOTT,

DOCT. ET PROFESS. EXTRAORD.
AC PORSEOS ORD. PVBL. CONTVBERNII ACAD.
QVE LATINARVM SVPERIORIS WÜRTEMBER-
RCHA, SOCIETATIS LATINAE BADO-
ENSIS MEMBRO HONORARIO
LOSOPHICI h. t. DECANO,
AD OBTINENDOS
PHILOSOPHIA HONORES
Octobr. MDCCLXIX.
O PHILOSOPHORVM ÆSTIVO
PVBLICE DEFENDENDA

RICO HAVFFIO, *Biffinga-Teccensi,*
IPPO STÆNGELIO, *Welzheimensi,*
HARDO PVCHNERO, *Gochsheimensi,*
VID. TRITSCHLERO, *Spielbergensi,*
CANDIDATIS IN DVC. STIPENDIO THEOL.

TVBINGÆ,
is JO. AD. SIGMVNDI.

